

חלק ראשון - על כלל יסודות המציאות ופרטותיו

1 פרק א - בבורא יתברך שמו²

א. מציאות ה'

כל איש מישראל³ צריך שיאמין⁴ וידע⁵ שיש שם⁶ מצוי ראשון⁷, קדמון ונצחי, והוא

הערות - ילמד ענוים דרכו

1 את חלק א סדר הרמח"ל על פי סדר התורה למעשה בראשית: בפרק א מספרת התורה מתוך מבט כללי על בריאת העולם. בפרק ב מתמקדת התורה באדם. לאחר מכן מתארת התורה את היחסים שבין האל לבין האדם בציווי ה', בעבודת האדם ובגמול. אלא שקדם לכל הבריאה - הבורא יתברך שמו, שקדם לכל ואשר אין לשון שיכולה לתארו ואין דעת שיכולה להשיגו ורק ממעשיו התגלה בהופעתו.

סדר זה הגיוני גם מבחינה תוכנית. שהרי מיסודות האמונה באלוהות משתלשל מהי תכלית הבריאה - שזהו הציר שעליו סובב כל גלגל המציאות ועל פיו נקבעו כל הסדרים ונבראו כל הברואים. מתוך כך יש לבאר את מהות האדם - שהוא הבריאה העיקרית אשר בה תתממש התכלית של הבריאה, ואת הדרכים שהאדם משתמש בהן כדי לממש את התכלית הרצויה (ועיין בפתיחתו של הרב בנימין אפרתי, שהשווה בין סדר הפרקים האלה לבין ארבעת החלקים של הספר כולו). לבסוף יש לבאר את אופן הקשר שבין מעשה האדם לשאר חלקי הבריאה. פרק זה מהווה גם פרק מעבר לחלק השני העוסק בהשגחה, כיוון שמבאר בין השאר את השפעת כוח הבחירה ואת סדר הכוחות העליונים הקובעים את חוקיות הנהגת הטבע.

2 במשפט הראשון כלל הרמח"ל את העיקר הראשון, הרביעי והחמישי מתוך י"ג עיקרי האמונה שקבע הרמב"ם בהקדמה לפרק חלק. לאחר מכן הרחיב הרמח"ל את העיקר הראשון והוסיף עליו את השני והשלישי. יסודות אלו אינם מנותקים משאר יסודות האמונה, אלא מהם ומתוכם נובעים היסודות הבאים העוסקים בתכלית הבריאה, במהות הנבראים, מהות האדם, בעבודתו ובהשגחת ה' עליו.

3 כי לא הובדלו ישראל מהאומות אלא כדי להפיץ את אמונת היחוד בעולם - עיין רמב"ם ה' עבודה זרה פרק א. גם הכניסה של גרים לישראל היא בלימוד יסודות הדת, על כן במהלך הגיור מרחיבים בעניין זה, כמבואר ברמב"ם ה' איסורי ביאה יד.ב. גם היציאה מכלל ישראל היא בכפירה באחד מיסודות הדת, כמבואר ברמב"ם ה' תשובה פרק ג ובסוף הקדמת הרמב"ם לפרק חלק.

אבל ברמח"ל נראה שהטעם הוא שאת התיקון הכללי תלה הקב"ה במעשיהם של ישראל בתורה ומצוות ובעבודתם השלמה (עיין לקמן חלק ב ב,ט). ולא ניתן לעבוד עבודה שלמה מבלי לדעת את יסודות הדת. לעומת זאת על מנת להיות חסיד אומות העולם ניתן להסתפק באמונה חלקית המספיקה לאיסור עבודה זרה ולתביעות המוסריות החברתיות המביאות לשלמות פרטית.

4 גם אמונה וגם ידיעה. כפי שראינו, לפי הרמח"ל אי אפשר להגיע לעבודה שלמה ללא ידיעה ברורה בעיקרי האמונה. בספר לשון לימודים כותב הרמח"ל שיש חובה לברר את הדברים שבאים במסורת כדי להסיר ספקות, ורק על ידי עיון והעמקה העניינים מתבררים ללא ספקות, והוא מה שכתב: "וידעת היום והשבות אל לבבך" - שיהיה הדבר מוחלט אצלו ללא ספק.

אלא ש"יאמין" - תחילה, ואחר כך "ידע". יותר מכך, רק כשמקבל את הדת באמונה מוחלטת יכול גם לחקור ולברר בדעת את מה שכבר מאמין בו, והתכלית של הלימוד היא העמקה והבנה ולא הוכחה (עיין דעת תבונות סי' ג). אך חקירה שבאה לערער על יסודות האמונה - אינה מותרת, כמבואר ברמב"ם ה' עבודה זרה פרק ב. [דוגמה להוכחה שכלית - עיין לקמן בסעיף ו.ו] ועיין בדברי רס"ג בהקדמתו לאמונות ודעות.

מסלול 1: יום ג, ב אייר מסלול 3: יום ה, א אייר
מסלול 2: יום ד, ב אייר מסלול 4: יום א, ב אייר

הערות – ילמד ענוים דרכו

5 בדעת תבונות סי' א כותב הרמח"ל: "תאוותי ורצוני להתיישב על קצת דברים מאותם שנאמר בהם: 'והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוהים', הרי הם מעיקרי אמונתנו שחייב כל האדם לרדוף אחרי ידיעתם, כל אשר תשיג ידו". וכן כתב שם בסי' לד. וב"כללי ספר מלחמות משה" כלל א, כתב יותר: "תחילה אומר לך שאנו חייבים לדעת אותה (=את חכמת האמת), כי מצווה היא עלינו, שכן כתוב: 'ידיעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוהים' וכו', הרי שחייבים אנחנו לידע בידיעה, ולא באמונה בלבד, אלא בדברים המתיישבים על הלב, כמו שנאמר בפירוש 'והשבות אל לבבך'". ולמה כאן כתב רק "צריך"? אולם העניין מתברר מהמשך דבריו שם: "ומה הוא זה שיש לנו לדעת? כי ה' הוא האלוהים בשמים ממעל' וכו'. אם כן, שני דברים צריכים אנו לדעת: שהאדון היחיד הוא המשגיח ומנהג הכל, בין בעליונים בין בתחתונים; והשני – שאין אחר ח'ו, והיינו לדעת אמיתת יחודו ית"ש". וכן מבואר היטב בדעת תבונות סי' ה-ז (=ההשגחה) וסי' לד (=יחוד ה'). כלומר עיקר חובת האדם אינה בכירור יסודות הדת של מציאות ה' ושלמותו ואי הגשתו וכו', שהם יסודות חשובים אך ברורים לאדם ואינו מסתפק בהם, אלא עיקר המצווה והחובה להשיב אל הלב ולברר את הספקות בדבר ההשגחה והיחוד – שאין שום שולט ומושל אלא הוא (ואף על פי כן צריך כל אדם מישראל להקדים ידיעות אלו בבורא, כי הן בסיס לכל ההמשך. ולכן הן מובאות כאן כפתיחה ובסיס לספר כולו).

זאת בניגוד לרמב"ם שזמנה את הידיעה וההעמקה בעניין מציאות ה' ואחדותו כמצוות עשה הראשונה (ספר המצוות עשה א; הל' יסודי התורה פרק א).

הטעם פשוט: לדעת הרמח"ל עיקר הניסיון והכירור השלם לאדם הוא בעניין היחוד, כמו שמבאר בדעת תבונות סי' לו-מ. ואילו לדעת הרמב"ם התכלית היא בהשגת ה', ושיא ההשגה בעיסוק בבורא עצמו, כפי שכתב בהקדמה למשנה.

6 "שיש שם" – כן לשון הרמב"ם בהל' יסודי התורה א,א ובהקדמה לחלק בביאור היסוד הראשון. אך אין הכוונה לתיאור מקום כלשהו, אלא שהמילה "שם" משמשת בערבית כפועל עזר, כפי שבלשונות אירופיות משתמשים במילה "is" (יד פשוטה שם; הר"י שילת בפירושו להקדמות עמ' קמא. וכן פירש הכסף משנה, אך הוסיף פירוש שני: "ועוד יש לפרש פה מילת 'שם' לומר שהוא יתעלה נמצא בכל מקום, דכתיב: 'מלא כל הארץ כבודו'"). יש הוצאות של ספר זה שהתקשו בדבר ועל כן ניקרו "שם", אך אין זו כוונת המחבר.

7 הכוונה ב"ראשון" אינה שהוא קדם לכל הנבראים על ציר הזמן (שעל זה הוא ממשך: "קדמון ונצחיות") אלא שהוא ראשון בפירמידת הוויית הנמצאים, כך שהוא המהווה את כל הנמצאים. וכן ביאר הרמח"ל דבריו במאמר העיקרים. וכן כתב רי"א בספר העיקרים ב,ו: "הוא עילת כל הנמצאים, ובו קיום מציאותם". נמצא שמשמעות האמונה במציאות האל היא שיש נמצא שהוא מקור להווייה של כל הנמצאים.

תכלית העיקר אינה להאמין רק "שיש שם מצוי" כשלעצמו, שהרי אין לכך שום משמעות לגבינו, הנבראים, שהרי איננו משיגים מזה דבר, כמו שיבואר לקמן, אלא המשמעות של ידיעה זו היא "מציאות הבורא" (לשון הרמב"ם בהקדמות), שזה כבר מורה על יחס וקשר מסוים בינו לבין הנבראים, יחס של "עילה ועלול". וכ"כ רי"א בספר העיקרים (ב,א), "מציאותו נעלם תכלית העולם, שאיננו נודע אפילו למלאכי השרת. ולפי זה ראוי שישאל השואל ויאמר: איך יונח שורש לתורה האלוהית דבר שהוא נעלם השגתו משום נמצא זולת ה'? והתשובה בזה: כי לא יונח מציאות האל שורש לתורה מן הצד שהוא נמנע ההשגה – שזהו מצד מהותו יתברך שמו, אלא מן הצד שהוא אפשר ההשגה – וזה מצד היות הנמצאות מושפעות ממנו והוא עילה להם ופועל אותם. כי מזה הצד תבחן מעלת ה', מצד היותו פועל הנמצאות בתכלית השלמות וההוד וכו', ובעבור זה התחילה התורה בפרשת בראשית להורות על מציאות ה' הפועל לנמצאות; וע"ש בכל הפרק. [נועין בגני הרמח"ל

מסלול 1: יום ג, ב אייר	מסלול 3: יום ה, א אייר
מסלול 2: יום ד, ב אייר	מסלול 4: יום א, ב אייר

שהמציא וממציא⁸ כל מה שנמצא במציאות, והוא האלוה⁹ ברוך הוא.

הערות – ילמד ענוים דרכו

עמ' קנד שזהו עניין "בראשית" – שמורה על נקודת הראשית שממנה נאצל הכל, ועיין שם עמ' קכו שעניין זה נרמז בכתר].

ובמובן זה נקרא האל "צור", כדברי הרמב"ם במורה נבוכים (א, טז): "נקרא האל צור כי הוא הראשית והסיבה הפועלת לכל מה שזולתו, נאמר: 'צור תמים פעולו'; 'צור ילדך תשי'... – סמוך והתמד לחשוב אותו יתעלה לראשית".

8 לשון הווה. בא לרמזו שהעולם תלוי בכל רגע ברצון האלוהי שמקיימו (עיין כללי מאמר החכמה כלל א). יתרה מזאת, המציאות האלוהית סותרת כל מה שזולתו עד שאין מקום כלל למציאות שתמצא, אלמלא רצון האלוה שהיא תתקיים. כדבריו במאמר החכמה כלל א: "אמיתת מציאותו – לא די שאינה נותנת שיימשכו אחרים ממנה, אלא, אדרבה, שוללת כל זולתו. כי הרי אי אפשר שתמצא מציאות מוכרחת אלא אחת, וכמו שביארנו במקום אחר. אך ברצונו, יתברך שמו, ויכולתו, הנה ודאי שהוא יכול ליעשות יסוד למציאויות שירצה, כפי מה שירצה לימצא להן. ואולם כשרצה בזה, הנה גזר לימצא אל מציאויות והוויות, כפי מה שרצה, שבהימצאו להן – כן יהיה להן ליסוד ולמקור..."

ההשלכה מכך היא שחובה להידבק בו כדי ליהנות מטובו – עיין לקמן ב, א. וכן כתב במאמר החכמה כלל א: "שהנה ברצונו ויכולתו גזר שמהיות הוא ית"ש מתגלה בגילוי ההוא ימשכו כמסובב מסיבתו כל ההוויות והמציאויות בכל הגבולות שרצה בס. וכן מהיותו מתמיד בגילוי ההוא תמשך התמדת קיום ההוויות ההם בגבולותיהם כולם, שאילו הוא ית"ש היה סר מהאיר בדרך הזה – מציאות כולם היה מתבטל ברגע אחד. ועומק זה העניין הוא, שהנה כיוון שכל תכלית הבריאה לא היה אלא לשימצא מי שיוכל ליהנות בשלמות שבו ית', על כן גזרה חכמתו שיהיה הכל תלוי בו ונסמך עליו, פירוש שהיה רצונו ית' ליעשות הוא עצמו יסוד וסמך לכל המציאויות שיסמכו עליו ויתלה מציאותם בו. ונמצא שלא הספיק לו להיות עם נבראיו כיחס הסיבה הפועלת עם פעולה, אבל רצה להתייחס להם כעין יחס המקור והשורש עם הנמשך ממנו, ששניהם מין אחד והתולדה נמשכת ממולידה בהמשך טבעי". כלומר העולם נברא לא כיחס של הנגר לכיסא, אלא כיחס הגזע והעלים של העץ לשורש. זאת כדי לאפשר ולחייב את הדבקות בו. וכן כתב בנפש החיים א, ב.

9 אלמלא צמד מילים זה היה ניתן להאמין כדעת אריסטו המאמין שיש נמצא שמקיים את כל הנמצאים שתחתיו, אולם אין הוא פועל ומנהיג אותם ואין הוא משגיח עליהם ואין סיבה לעבוד אותו, אלא הכל בטבע ומקרה ובהשתדלות. וכן היה ניתן להאמין כתפיסת עובדי עבודה זרה, שאף על פי שיש נמצא אחד שהוא מקור ההויה – יש כוחות ביניים שהם מנהיגים ומנהלים את העולם הגשמי, ועל כן הם האלוהים ואותם יש לעבוד. כנגד שני אלו אמר: "והוא האלוה" היינו שהמצוי הראשון הוא גם "אלוהים" – שופט ומנהיג, והוא המנהיג ולא אלוה אחר מתחתיו. וכן פירש הר"ן בדרשותיו את מאמר: "אנכי ה' (=שמהווה ומחיה את כל הנמצאים) אלוהיך (=מנהיגך ומשגיח עליך)".

ואכן שם שילוב "הוי"ה אלוהים" מופיע בבראשית בפרקים ב-ג. וזה היה ניסיון הנחש וקטרוגו שניסה לנתק בין הכוח הבורא, המחיה, המשפיע חיים, לבין הכוח המצווה והמתגמל. וטען שניתן להתנתק מהכוח המצווה ולהישאר תחת הכוח המשפיע: "לא מות תמותן". גם חטא העגל היה ניסיון להפריד בין האל הבורא והמיטיב שהוא גם מי שהוציאם ממצרים ושינה להם סדרי בראשית וככלכלם במדבר ואין הוא זה שנתן להם התורה: "אלה אלוהיך ישראל אשר הוציאוך מארץ מצרים". לקול אמוני זה נמשך עד ימינו, שאנשים רבים מאמינים שיש מי שמהווה את העולם אך אינם מרגישים מחויבים לקיים מצוותיו.

בהמשך הספר יתבאר שלא ניתן להאמין אחרת, שהרי אופן ההנהגה הוא על ידי הרחבה או צמצום של ההשפעה האלוהית בעולם! (עיין לקמן פרק ד סעיף י, פרק ה סעיף ח, ובחלק שני פרק ה סעיף ג).

ב. שלמות ה'

עוד¹⁰ צריך שידע (כל איש ישראל, כנ"ל), שהמצוי הזה יתברך שמו, אין אמיתת מציאותו מושגת לזולתו (=לאחרים מלבדו) כלל.

ורק זה נודע¹¹ בו, שהוא מצוי שלם בכל מיני שלמות, ולא נמצא בו חסרון כלל¹².

מקור ידיעת יסודות האמונה ממסורת ומחקירה

[¹³ואולם (אף שאין לנו השגה באמיתת הימצאו כלל) דברים אלה ידענום בקבלה מן האבות ומן הנביאים¹⁴, והשיגום כל ישראל במעמד הר סיני¹⁵ ועמדו על אמיתתם בכיורו,

הערות - ללמוד ענוים דרכו

10 רק אחרי הידיעה הראשונה שמלמדת על קירוב שבין האדם לאלוהיו, שהוא ממציא ומחיה אותו והוא מנהיג אותו, אז ניתן לעבור לעיקר השני המלמד על הריחוק שבהשגתו. כדברי ריה"ל בכוזרי ג,יז.

אי ההשגה אינו משפיע על קרבת הקשר. כמו שתנינוק חש ויודע שיש מי שמחיה אותו ומטפל בו אבל אינו משיג מי הוא. אחת הסיבות הגדולות של הכפירה היא שהאדם מנסה ליצור את הקשר עם אלוהים דרך ההשגה, וכיוון שאינו יכול להשיג - מרגיש ניתוק. ובאמת בסיס הקשר הוא בחוויה, וכמאמר הרב קוק שאף על פי שלית מחשבה תפיסא ביה כלל, רעותא דליבא איהו תפיס, והוא מגיע עד העצם.

11 אין הוא מושג בשכל אבל הוא כן נודע. כי אין לנו השגה כלל בעצמות אך יש לנו השגה באופן שבו הוא בחר להתגלות לנו. ז"ל הרמח"ל בכללי מאמר החכמה ד,ד: "משל: איש חכם שנכנס בחברת בני אדם, והוא לתכלית - מה אינו רוצה להתוודע ביניהם לחכם כמות שהוא באמת, אלא רצונו שיחשבוהו כאחד העם. הנה האיש ההוא באותה החברה ידבר ויתנהג בדרך שישגי התכלית הזו הנרצית ממנו (=כפי התחפושת)... והנה אם נרצה לבאר מצב האיש ההוא בזמן ההוא ולהבחין בו מה שיש להבחין, נבחין ראשונה - מה שהוא באמת; שנית - מה שהוא נראה ונחשב בעיני האנשים ההם... והנה על פי משל זה תבין עניין הספירות. כי הארון, ברוך הוא, מהותו ועצמותו, דהיינו אמיתת מציאותו, אינו מתגלה אל נבראיו כפי מה שהוא, אלא כפי שרצה להתגלות לתכלית נודעת אצלו. ואמנם יש לנו עתה להבחין אמיתת מציאותו והגילוי שרצה להיגלות, ונדבר בס כאלו הם עצמים נפרדים..." וכך גם הנשמה בגוף - אין היא מושגת לנו, אך היא מתוודעת לנו.

סעיף א מדבר על הקשר עם אלוהים מצד עצם ההוויה ובוה מגיע הדבר עד העצם, שכולם לא נמצאים אלא מאמיתת הימצאו. סעיף ב מדבר על הקשר עם אלוהים מצד ההופעה שלו וסדרי הנהגתו בעולם, ומצד זה אנו אומרים שאין דרכים אלו מלמדות דבר על עצמותו אך הן בהחלט גילוי שלו, כפי שרצה ברצונו להגלות.

12 לשון הרמב"ם בהקדמה לחלק: "היסוד הראשון - מציאות הבורא יתבח. והוא שיש שם נמצא באופן השלם שבאופני המציאות". ההשלכה מכך מובאת בתחילת פרק ב, שאין הטוב שלם אלא בו, ולכן אין דרך להשיג את הטוב אלא על ידי ההידבקות בו.

13 הסוגרים במקור.

14 עיין ברמב"ם הל' יסודי התורה א,ד וכן א,ו-ח שהביא מקורות מהתורה ומהנביאים. על מעלת הנבואה ככלי שנצרך במקום שבו שערי החקירה נעולים עיין מו"נ ב,טז; כד.

15 מציאות ה', אי השגת עצמותו והשגת גילוי כלפינו - הן שתי הדיברות שהשיגו ישראל במעמד הר סיני - אנכי ולא יהיה לך. עיין בסוף מסכת מכות ובמו"נ ב,לג.

מסלול 1: יום ג, ב אייר מסלול 3: יום ה, א אייר
מסלול 2: יום ד, ב אייר מסלול 4: יום א, ב אייר

ולמדום לבניהם דור אחר דור כיום הזה, שכן ציווים משה רבינו ע"ה מפי הגבורה (דברים ד, ט): "פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וְגו' וְהוֹדַעְתָּם לְבְנֶיךָ וְלִבְנֵי בְנֶיךָ". אמנם גם מצד החקירה במופתים הלימודיים (=בראיות שכליות) יאמתו¹⁶ כל העניינים האלה, ויוכרח היותם כן, מכוח הנמצאות ומשיגיהם אשר אנחנו רואים בעינינו, על פי חכמת הטבע, ההנדסה, התכונה ושאר החכמות, שמהם תלקחנה הקדמות אמיתיות אשר יולד מהן בירור העניינים האמיתיים האלה¹⁷. ואמנם לא נאריך עתה בזה, אלא נציע ההקדמות לאמיתם, ונסדר הדברים על בוריים, כפי המסורת שבידינו והמפורסם בכל אומתנו¹⁸.

הערות - ילמד ענוים דרכו

- 16 על הוכחות פילוסופיות למציאות ה' - עיין אמונות ודעות מאמר א וחובות הלבבות שער היחוד ה-1 שהוכיחו את מציאות ה' על ידי שהוכיחו תחילה שהעולם מחודש (וזה בדומה לכת המדברים. ועיין במו"נ א, עא שדחה דרך זו מפני שעניין חידוש העולם או קדמותו אינו מוכח בהוכחה מופתית ועל כן הוא בחר להוכיח את מציאות ה' גם על צד הקדמות); מו"נ ב,א (ועיין באור השם א, ב, שדחה חלק מההנחות שקבע הרמב"ם באותו חלק, ועל פיהן דחה את כל ההוכחות המופתיות של הרמב"ם למציאות ה'. את הוכחתו שלו הביא אור השם ב-ג, ב. ובספר העיקרים ב, ד-ה הסכים עם ההוכחה הרביעית של הרמב"ם וכתב שהיא מסכימה עם הנוצר בתורה בפרשת בראשית, וכן הסכים עם ההוכחה השלישית של הרמב"ם. אבל על השנייה והראשונה ערער). עכ"פ נראה שאין מטרת ההוכחות אלא להעמיק לנו את ההבנה בביאור העיקר האמוני ומצד זה יש להוכחות חשיבות.
- 17 לכאורה בניגוד לריה"ל (כוזרי א, סה-סז ועוד הרבה) הסובר שהשכל אינו כלי ראוי להשגת יסודות האמונה, והוא מביא רק לספקות ולמחלוקות, הרמח"ל כותב כאן כדעת הרמב"ם שניתן להגיע לבירור יסודות הדת בבירורים שכליים. אולם בספר כללים ראשונים הרמח"ל שולל לחלוטין את חכמת הטבע ככלי להשגת יסודות הדת: "ואם תאמר להוציא ידיעת חכמה זאת מן חכמת הטבע, כמו שחשבו אחרים לקרוא אל הטבעיות 'מעשה בראשית' - אינו כן ודאי! שהרי גם כופרי ההשגחה יתבוננו על הטבע. אדרבה, הם האומרים: עולם כמנהגו נוהג!". וכן כתב בספר שערי הרמח"ל. אולם באמת זו החלוקה בין היסודות באלוהות - שאותם ניתן לאמת בשכל, על ידי חכמת הטבע - ובזה עוסק כל פרק זה, והרי אין אריסטו חולק על הדברים הכתובים בו, לבין כל ענייני ההשגחה וההנהגה של ה' בעולמו, שאין לחכמת הטבע כל מגע בהם. ולכן בפרק זה אומר הרמח"ל שניתן להשיג ידיעות אלו על ידי חכמות הטבע, אולם במה שבאמת חובה לעיין ולחקור באמונה, שהם ענייני ההשגחה וענייני יחוד ה' שאין שולט ומושל אלא הוא, לזה צריך את המסורת וחכמת האמת, ואין לחכמת הטבע כל מבוא בהם. ועליהם דיבר הרמח"ל בכללים הראשונים, כמו שמבואר שם להדיא. ובזה גם הרמב"ם אינו חולק, שהרי כבר מהעיקר הרביעי והלאה פנה אל הנבואה, כמו שכתב במו"נ ב, כד. ונראה שגם ריה"ל לא התקיף את הפילוסופיה אלא בבירור ענייני ההשגחה.
- 18 לדעת הרמב"ם קיימת חשיבות להוכיח בשכל את מה שניתן להוכיח, שכפי הידיעה תהיה האהבה והדבקות. אולם הרמח"ל סובר שעיקר עניין האדם הוא לדייק בעבודת ה' ובקיום מצוות, ועל ידי זה זוכה לדבקות כמו שיתבאר בהמשך. הדעת והשגת ה' ניתנות לאדם מלמעלה כתוצר מהדבקות. על כן אין טעם להאריך בראיות שכליות, אלא די להציע את יסודות הדת הנצרכים לעבודת התורה והמצוות.

שאלות מנחות:

- ✦ מדוע את לימוד האמונה צריך להתחיל ב"בורא"?
- ✦ האמונה במציאות ה' מורכבת משניים: שהוא ראשון ושהוא האלוה. מדוע שני עניינים אלו קדיטיים לאמונה במציאות ה'?
- ✦ מה הקשר בין היות ה' "ראשון" להיותו "אלוה"?
- ✦ האם הרמח"ל מתנגד לחקירות והוכחות של יסודות האמונה?
- ✦ מדוע אין בספר הוכחות לדברים הכתובים בו?

מסלול 3 - הלימוד בשישי-שבת ברמב"ן על הפרשה